

حوزه. کتاب. کتابخوانی!

بررسی میزان اشاعه فرهنگ کتابخوانی

در بین طلاب حوزه علمیه مشهد

تهیه و تنظیم: گروه علوم اجتماعی - مجله نگاه حوزه

است تا با اطلاع از آن نسبت به استفاده هر چه بیشتر از کتاب اهتمام ورزند و از طرفی موانع موجود آن برای مسؤولین و متولیان امور حوزه روشن گردد تا در صدد رفع آن موانع برآیند. بدان امید که فرهنگ کتابخوانی به عنوان یک اصل اولیه و اساسی در بین اهل علم ما تلقی شود و همگان استفاده بهینه از آن را سرلوحه امورشان قرار دهند.

۲. روش کار:

همانطور که گذشت هدف از انجام این پروژه پژوهشی، ارائه نمونه‌هایی از واقعیت موجود در مورد وضعیت فرهنگ کتابخوانی در بین طلاب و میزان رواج این فرهنگ در بین ایشان و بالاخره شناسایی موانع موجود در راه اشاعه این فرهنگ می‌باشد.

معمولاً هر رسانه ویژه‌ای نیز برای گروه خاصی استفاده بیشتری دارد. به عنوان مثال، رسانه رادیو و تلویزیون بیشترین کاربرد را برای توده مردم دارد گرچه طبقه فرهیخته نیز از این رسانه استفاده می‌کنند، ولی به عنوان استفاده غالب محسوب نمی‌گردد. بر این اساس بنظر می‌رسد کتاب نیز از آن نوعی باشد که بیشتر استفاده و بهره‌وری آن ویژه قشر تحصیلکرده است و به هر میزان که افراد

از آن استفاده می‌کنند از جهان پیرامون خود بیشتر اطلاع می‌یابند. طلاب حوزه‌های دینی نیز از این قاعده مستثنی نیستند، لذا بایستی نسبت به رواج این فرهنگ بیش از پیش تلاش نمود و موانع موجود را زدود.

تحقیق حاضر در پی بررسی این نکته که کارآیی و استفاده کتاب در بین طلاب به چه میزان می‌باشد انجام شده

۱. انسان موجودی است اجتماعی که نه تنها از جهت مادی نیازمند به دیگران است؛ بلکه نیازهای معنوی او نیز در جامعه تبلور می‌یابد و به دلیل اینکه استعداد افراد در جامعه نوسان دارد و همه دارای استعداد یکسانی نیستند، قهراً ارتباط با دیگران را ایجاب می‌نماید. از طرفی مناسبات زندگی اجتماعی و پیشرفت روز افزون علوم، انسانها را وادار می‌دارد که هر چه بیشتر با هم ارتباط داشته باشند تا بدینوسیله در جهت نیازهایشان گام بردارند تا از قافله تمدن بشری عقب نمانند. این امر نیز مسلم است که نوع ارتباط مردمان همگام با پیشرفت جوامع و علوم دستخوش تغییر گشته است و معمولاً از طریق رسانه‌های جمعی صورت می‌پذیرد و رادیو، تلویزیون، سینما، مطبوعات و ... از انواع آن است. ولی باید توجه داشت که

● متغیر: هر خصوصیتی که از یک مورد به مورد دیگر یا از یک زمان به زمان دیگر یا از یک مکان به مکانی دیگر یا از شخصی به شخصی دیگر تغییر کند. مانند: سن، جنس، سواد، ...
● متغیر وابسته: یک متغیری که تحت تأثیر متغیر یا متغیرهای دیگر است عبارت دیگر معلول است.
● متغیر مستقل: متغیری که بر دیگر متغیرها تأثیر می‌گذارد عبارتی علت است.
● سطح معناداری: برای تعیین استقلال یا همبستگی بین دو متغیر - وابسته و مستقل - از سطح معناداری استفاده می‌شود. که اگر عدد بدست آمده کمتر از ۰/۰۵ باشد دو متغیر به هم وابسته‌اند و در صورتی که بیشتر از این عدد باشد دو متغیر هیچ رابطه‌ای با هم ندارند.

با این هدف گروه علوم اجتماعی دفتر تبلیغات اسلامی خراسان به سفارش مجله نگاه حوزه اقدام به طراحی پروژه پژوهشی وضعیت فرهنگ کتابخوانی و شناسایی موانع آن در حوزه علمیه مشهد در سال ۱۳۷۶ نمود که مراحل اجرایی آن به شرح ذیل انجام شد:

* مطالعه مقدماتی: در این مرحله مانند هر پژوهش دیگر، مطالعاتی پیرامون مسأله مورد تحقیق انجام شد. نیز شناسایی پیش فرضها و شاخصها در این مرحله صورت گرفت که برخی از آنها عبارتند از: تعداد کتب شخصی به عنوان یکی از شاخصهای انس و علاقه به کتاب، چگونگی دستیابی به کتب مورد نیاز، تعداد کتب مطالعه شده، میزان مراجعه به کتابخانه و ساعاتی که افراد در کتابخانه سپری می‌کنند.

* طرح سؤالات و تنظیم پرسشنامه

شاخصهای شناسایی شده به صورت سؤالات مستقیم و غیرمستقیم در قالب یک پرسشنامه تنظیم گردید که نمونه‌ای از پرسشنامه جهت اطلاع در پیوست تقدیم می‌گردد.

* نمونه گیری

جامعه آماری مورد تحقیق، طلاب حوزه علمیه مشهد مقدس بودند که با

توجه به آمار استفاده‌کنندگان از شهریه هشت هزار نفر محاسبه شدند و یک نمونه ۲/۵٪ - ۲۰۰ نفر-انتخاب شدند. شکل نمونه‌گیری به صورت نمونه‌گیری طبقه‌ای انجام شد که برای این کار لیست دروس جاری سال تحصیلی ۷۶-۷۷ تهیه شد و این دروس به پنج طبقه ادبیات، سطح ۱ (از معالم تا لمعه)، سطح ۲ (از رسائل تا پایان مکاسب)، از کفایه تا سه سال درس خارج و بیش از سه سال درس خارج تفکیک شدند و بر اساس فراوانی افراد هر طبقه، نمونه‌هایی از هر طبقه به صورت تصادفی انتخاب شدند.

* تکمیل پرسشنامه‌ها

برای این کار تعدادی از طلاب محترم دعوت شدند تا کار تکمیل پرسشنامه‌ها را انجام دهند. این افراد ابتدا نسبت به کار توجیه شدند و برای تکمیل هر یک از پرسشنامه‌ها به محل درسهایی منتخب اعزام شده افراد نمونه را به صورت تصادفی انتخاب و نسبت به تکمیل آن اقدام می‌کردند.

* تجزیه و تحلیل اطلاعات

بعد از تکمیل پرسشنامه‌ها هر یک از آنها کدگذاری شده و اطلاعات در جداول اطلاعات ثبت می‌شدند تا جهت عملیات رایانه‌ای آماده گردند. بعد از آن تجزیه و تحلیل صورت گرفت که مشروح

این نتایج در صفحات بعد ارائه شده است. قبل از شروع گزارش، اشاره به چند نکته خالی از فایده نمی‌باشد:

مشکلاتی بر سر راه این پژوهش ایجاد گردید که به دلیل عدم آشنایی بعضی از طلاب محترم با پژوهشهای میدانی و بعضاً فقدان روحیه تحقیق و پژوهش، از همکاری با پرسشگران خودداری می‌کردند و برخورد مناسبی نداشتند در حالی که وجود مقدمه در پرسشنامه نوعی تضمین و اطمینان به پاسخگویان می‌داد.

مطلب دیگر اینکه با توجه به مجال کوتاه برای انجام این پروژه ممکن است گاهی از کلمات نامأنوس و تخصصی استفاده شده باشد که فرصتی دست‌نماد تا معادلهای آن جایگزین شود. بدین جهت از خوانندگان محترم پوزش می‌طلبیم. اگرچه چند اصطلاح که گمان می‌رفت نامأنوس باشد در پایان توضیح داده شده است.

چنانچه برای خوانندگان ابهام و پرسشی در این مورد ایجاد شود تهیه‌کنندگان تحقیق آمادگی پاسخگویی را دارند.

در پایان این قسمت توجه خوانندگان را به معرفی نمونه آماری جلب می‌نمایم.

الف: سال تولد نمونه آماری تحقیق بین فاصله سالهای ۱۳۲۹ تا ۱۳۶۲ می باشد.

ب: میزان تحصیلات نمونه آماری بدین شرح است:

تحصیلات	تعداد	درصد
ادبیات	۴۱	۲۰/۵
سطح (۱)	۳۹	۱۹/۵
سطح (۲)	۵۰	۲۵
از کفایه تا سه سال درس خارج	۵۸	۲۹
بیش از سه سال درس خارج	۱۲	۶
جمع	۲۰۰	۱۰۰

۳. گزارش توصیفی و تبیینی متغیرهای شانزده گانه

۳-۱ تعداد کتابهای موجود در منزل:

تعداد کتب موجود در منزل	تعداد	درصد
زیر ۵۰ عنوان کتاب	۵۷	۲۸/۵
زیر ۲۰۰ عنوان کتاب	۹۱	۴۵/۵
زیر ۴۰۰ عنوان کتاب	۳۵	۱۷/۵
بالای ۴۰۰ عنوان کتاب	۱۶	۸
بی جواب	۱	۰/۵
جمع	۲۰۰	۱۰۰

از نتایج فوق چنین بدست می آید که ۷۴٪ از نمونه آماری ما افرادی هستند که زیر ۲۰۰ عنوان کتاب دارند، با توجه به این که یکی از ابزارهای اساسی برای یک طلبه کتاب می باشد و از طرفی با وجود کمی کتابخانه های موجود حوزوی و یا ضوابط مشکلی که در برخی از کتابخانه ها حاکم است تعداد کتابهای موجود در منزل با توجه به دیگر شاخصها، که خواهد آمد، می تواند به عنوان شاخص خوبی محسوب گردد. وقتی این متغیر با متغیر شانزدهم - میزان تحصیلات - سنجیده می شود وابستگی دو متغیر را ثابت می کند یعنی با افزایش سطح تحصیلات تعداد عناوین کتب نیز افزایش پیدا می کند و با پایین بودن سطح تحصیلات تعداد عناوین کتب نیز در سطح کمتری قرار می گیرد.

۲-۳ آیا کتابهای موجود در منزل، برای مطالعه شما کافی است؟

پاسخ به این سؤال نیز می تواند تأییدی برای شاخص اول - تعداد کتب موجود در منزل - باشد که از بین پاسخ های جمع آوری شده

نتایج زیر بدست آمده است:

کفایت یا عدم کفایت کتب موجود در منزل	تعداد	درصد
بلی	۱۷	۸/۵
خیر	۱۳۲	۶۶
در خیلی از مواقع بلی	۵۱	۲۵/۵
جمع	۲۰۰	۱۰۰

آمار نشان می‌دهد که پاسخ بیش از معناداری بدست آمده ۰/۲۳ می‌باشد و از عنوان کتاب داشته باشد با توجه به متغیر

نیمی از پاسخگویان در این مورد منفی طرفی سطح معناداری پذیرفته شده ۰/۰۵ میزان تحصیلات سطح معناداری بدست

است. و نیز ۵۰٪ از پاسخگویان گزینه بلی می‌باشد، این دو متغیر با یکدیگر وابسته آمده ۰/۰۸ می‌باشد که رقم بدست آمده

از متغیر دوم، کسانی هستند که تعداد کتب نیز با سطح معناداری پذیرفته شده نیز

موجود در منزل آنان زیر ۲۰۰ عنوان معنی کفایت مطالعه و میزان منطق نیست لذا این دو متغیر با هم

کتاب است، که طبق آمار شاخص قبلی - عنوان - را نمی‌کند و نیاز شخصی را بر وابسته نیستند یعنی تعداد کتب موجود با

که تعداد کتب موجود در منزل بود - ۲۰۰ طرف نمی‌کند. توجه به سطح تحصیلات کفایت نمی‌کند

عنوان کتاب برای هر طلبه به عنوان در حالت دوم نیز که اگر فردی زیر

میانگینی برای کفایت مطالعه بدست ۲۰۰ عنوان کتاب داشته باشد با توجه به

می‌آید در حالیکه وقتی این متغیر با متغیر میزان تحصیلات، سطح معناداری

میزان تحصیلات سنجیده می‌شود این قابل قبولی بدست نمی‌آید چون با توجه

تعداد رقم پایینی به نظر می‌رسد. البته باید به سطح معناداری بدست آمده یعنی

متذکر شد که ممکن است کتب موجود در ۰/۰۷ و پذیرش سطح معناداری زیر

منزل، بیشتر جنبه غیر درسی داشته باشد ۰/۰۵ این دو متغیر نیز با هم وابسته

که جهت مطالعه در امور درسی بسنده نیستند یعنی عدم کفایت مطالعه کتب

نمی‌نماید و یا بالعکس. ولی قدر متیقن موجود با میزان تحصیلات. البته همانطور

آمار حاکی از این است که ابزار شخصی - که آمار گزارش شده نشان می‌دهد سطح

کتاب - در بین طلاب برای استفاده معناداری بدست آمده در این وضعیت

پایین تر از حد مستعارف است. برای وجود کتب زیر ۲۰۰ عنوان - به مراتب

توضیح بیشتر به مطالعه تبیینی که در این نزدیکتر به سطح معناداری پذیرفته شده

زمینه بر اساس داده‌های آماری بدست - ۰/۰۵ - می‌باشد نسبت به حالت قبل

آمده توجه کنید. زیر ۵۰ عنوان - که سطح معناداری آن کافی نمی‌باشد.

در حالت اول در صورتی که فرد زیر ۰/۲۳ بود.

۵۰ عنوان کتاب داشته باشد چون سطح حالت سوم اگر طلبه‌ای کمتر از ۴۰۰

۳-۳ در صورت عدم کفایت کتب موجود در منزل، غالباً چگونه به کتب مورد نیاز دسترسی پیدا می‌کنید؟

آمار فوق نشان می‌دهد که امانت از کتابخانه بالاترین درصد دسترسی به کتابهای مورد نیاز طلاب را به خود، اختصاص می‌دهد که این رقم میل به ۵۰٪ دارد مضافاً به این که درصدهای ۱۲/۵ و ۰/۵ و ۵ نیز از گزینه‌هایی بوده‌اند که امانت از کتابخانه نیز در آنها بوده است پس به عبارتی تقریباً ۵۰٪ از طلاب، کتب مورد نیاز را از کتابخانه‌ها تهیه می‌کنند و یک نکته اهمیت بسزائی می‌یابد و آن لزوم

ایجاد کتابخانه‌های متعدد با تعداد کتابهای زیاد است تا نیاز مطالعاتی طلاب را بر آورده کند. علاوه بر این، اینگونه کتابخانه‌ها باید از وضع آئین‌نامه‌های دست و پاگیر برای اعضایشان اجتناب کنند چرا که اهتمام نداشتن به این امر باعث فاصله گرفتن طلاب از کتابخانه‌ها خواهد شد. با توجه به این نکته به متغیر دیگر می‌پردازیم که میزان عضویت طلاب باشد.

چگونگی دسترسی به کتاب	تعداد	درصد
امانت از دوستان	۴۸	۲۴
امانت از کتابخانه	۷۸	۳۹
از طریق دیگر	۲۴	۱۲
از طریق دوستان و کتابخانه	۲۵	۱۲/۵
از طریق دوستان و طرق دیگر	۴	۲
از طریق کتابخانه و طرق دیگر	۱	۰/۵
از طریق دوستان، کتابخانه و طرق دیگر	۱۰	۵
جمع	۲۰۰	۱۰۰

با توجه به آمار بدست آمده بیش از پنجاه درصد از طلاب کتابهای موجود در منزل آنان نیاز مطالعاتی آنان را بر آورده نمی‌کند و از طرفی پاسخ داده‌اند که برای دسترسی به کتابهای مورد نیاز به کتابخانه‌ها مراجعه می‌کنند پس مقتضی است که طیف وسیعی از طلاب از اعضای کتابخانه باشند و یا مراجعه آنان به کتابخانه و سپری کردن ساعاتی در آنجا، از برنامه‌های اولیه آنان باشد، تحلیل ذیل با توجه به داده‌های بدست آمده، واقعیت را منعکس می‌کند:

۱-۳-۲ چه میزان از پاسخگویان از متغیر ۳، گزینه ۲ و از متغیر ۴، گزینه ۱ را انتخاب کرده‌اند؟

فرض مسأله فوق بدین صورت است: کسانی که در جواب سؤال ۳، که پرسیدیم در صورت عدم کفایت کتب موجود در منزل، عمدتاً چگونه به آن دسترسی پیدا می‌کنید؟ پاسخ داده‌اند از طریق امانت گرفتن از کتابخانه به کتاب مورد نیاز دسترسی پیدا می‌کنیم، به سؤال آیا شما عضو کتابخانه‌ای هستید؟ جواب بلی داده‌اند که جوابهای بدست آمده چنین است: ۷۸ نفر که امانت از کتابخانه را علامت زده‌اند از اعضای کتابخانه می‌باشند.

۲-۳-۲ چه میزان از پاسخگویان از متغیر ۳، گزینه ۴ و از متغیر ۴، گزینه ۱ را انتخاب کرده‌اند؟

با توجه به توضیح فوق کسانی که راه دستیابی به کتاب را امانت از دوستان و کتابخانه مشخص کرده بودند ۱۲/۵ درصد نمونه ما بوده‌اند که از ایشان نیز ۲۵ نفر یعنی همان درصد عضو کتابخانه بوده‌اند.

۳-۳-۲ چه میزان از پاسخگویان از متغیر ۳، گزینه ۳ و از متغیر ۴، گزینه ۱ را انتخاب کرده‌اند؟

نتیجه این متغیر اینست که تمام کسانی که استفاده از کتابخانه را طریقه دسترسی به کتاب مورد نیاز انتخاب کرده بودند، نیز عضویت کتابخانه را داشته‌اند.

۴- آیا شما عضو کتابخانه‌ای هستید؟

آمار نشان می‌دهد که بیش از ۵۰٪ نمونه آماری تحقیق عضو کتابخانه نمی‌باشند که این واقعیت سؤالی را به ذهن تداعی می‌کند و آن اینکه دلایل عدم عضویت طلاب در کتابخانه‌ها چه می‌باشد؟ آیا تعداد کتب مورد نیاز طلاب به حدی هست که آنان را از کتابخانه بی‌نیاز کرده است؟! که البته جواب، منفی است. پس چه دلایلی می‌تواند داشته باشد؟ عدم میل به کتابخوانی، بی‌نیازی و... که این خود پژوهشی دیگر را می‌طلبد.

ولی این پژوهش حداقل این فایده را دارد که علاقه‌مندان و دلسوزان به امور حوزوی را به فکر و چاره‌ای جهت رفع این معضل وادارد.

عضویت در کتابخانه	تعداد	درصد
بلی	۹۱	۴۵/۵
خیر	۱۰۴	۵۲
بی‌جواب	۵	۲/۵
جمع	۲۰۰	۱۰۰

۵-۳ در صورت عضویت در ماه چند کتاب به امانت می‌گیرید؟

تعداد کتب امانت گرفته شده	تعداد	درصد
یک کتاب	۴	۴/۳۹
دو کتاب	۴۰	۴۳/۹۵
سه کتاب	۱۴	۱۵/۳۸
چهار کتاب	۹	۹/۸۹
پنج کتاب	۶	۶/۵۹
شش کتاب	۴	۴/۳۹
بی‌جواب	۴	۴/۳۹
جمع	۹۱	۱۰۰

طبق آمار فوق بیشترین تعداد کتاب امانت گرفته شده در ماه، دو کتاب است با فراوانی ۴۰ نفر که رقم ۴۳/۹۵ درصد را به خود اختصاص می‌دهد. و ارقام دیگر نیز قابل توجه نمی‌باشد. به عبارتی میانگین خواندن یک کتاب دو هفته در نظر گرفته می‌شود.

۶-۳ به نظر شما کتابخانه‌های موجود حوزوی جامع کتابهای مورد نیاز شما می‌باشد؟

جامع بودن یا نبودن کتابخانه	تعداد	درصد
بلی	۱۱۷	۵۸/۵
خیر	۷۲	۳۶
بی‌جواب	۱۱	۵/۵
جمع	۲۰۰	۱۰۰

یکی از دلایل عدم مراجعه طلاب به کتابخانه می‌تواند جامع نبودن کتابخانه‌ها باشد، با توجه به این نکته سؤال شد که آیا کتابخانه‌های موجود حوزوی جامع کتابهای مورد نیاز شما می‌باشد؟ اکثر پاسخگویان پاسخ بلی داده‌اند که این فرضیه رد خواهد شد که

عدم مراجعه به دلیل عدم غنای کتابخانه است. البته باید توجه داشت که ۳۶ درصد از پاسخگویان نیز ابراز داشته اند که کتابخانه‌های موجود نیاز آنان را مرتفع نمی‌سازد و مسئولین امر را متوجه می‌سازد که با انجام پژوهشهای لازم نسبت به سطح نیاز طلاب، نسبت به تهیه کتب مورد نیاز اقدامات لازم را انجام دهند.

۷-۳ به طور متوسط در هفته چند بار به کتابخانه مراجعه می‌کنید؟

یکی از شاخص‌های فرهنگ کتابخوانی تعداد دفعات مراجعه به کتابخانه است که با توجه به همین امر چنین سؤالی طرح شد و نتایج زیر از آن حاصل شد:

میزان مراجعه به کتابخانه	تعداد	درصد
یک بار	۲۶	۱۳
دو بار	۳۱	۱۵/۵
سه بار	۳۱	۱۵/۵
چهار بار	۱۹	۹/۵
پنج بار	۲۳	۱۱/۵
شش بار	۲۴	۱۲
هفت بار	۲	۱
نه بار	۴	۲
بی‌جواب	۴۰	۲۰
جمع	۲۰۰	۱۰۰

بیشترین تعداد و درصد پاسخگویان دو یا سه مرتبه به کتابخانه‌ها مراجعه داشته‌اند. ۴۴ درصد از پاسخگویان بین یک تا سه مرتبه به کتابخانه مراجعه داشته‌اند و ۳۳ درصد از پاسخگویان بین چهار تا شش مرتبه در هفته به کتابخانه مراجعه داشته‌اند.

۸-۳ چند ساعت به مطالعه کتابهای غیر درسی می‌پردازید؟

میزان ساعات مطالعه کتب غیر درسی	تعداد	درصد
یک ساعت	۵۵	۲۷/۵
دو ساعت	۶۳	۳۱/۵
سه ساعت	۲۶	۱۳
چهار ساعت	۱۸	۹
پنج ساعت	۷	۳/۵
شش ساعت	۱	۰/۵
هشت ساعت	۱	۰/۵
نه ساعت	۴	۲
بی‌جواب	۲۵	۱۲/۵
جمع	۲۰۰	۱۰۰

یکی از نیازهای اساسی طلاب، مطالعه کتب غیر درسی و آشنایی با علوم و موضوعات دیگر جهت برآوردن نیاز مخاطبان خود می‌باشد. لذا در این راه بایستی ساعاتی از شبانه روز را به مطالعه کتب غیر درسی اختصاص داد که سؤال فوق با توجه به این هدف

طرح شده است. مطالعه از جهت مطالعه به از این به بعد در این مطالعه به دست آمده است. ۲۲-۶۴

بیشترین درصد بدست آمده، مطالعه دو ساعت در شبانه روز با ۳۱/۵ درصد بدست آمده که درصد تجمعی آن با مطالعه یکساعت در شبانه روز ۵۹ درصد بدست می آید. به نظر می رسد رقم بدست آمده یعنی روزی دو ساعت را برای مطالعه کتب غیردرسی اختصاص دادن خوب باشد ولی جهت دادن به این مطالعات مهم است. به عبارت دیگر باید این مقوله را با متغیر سیزدهم بررسی کرد که در این راه، افراد به چه میزانی در استفاده از کتب درسی و چگونه انتخاب کردن آن توجه دارند که بررسی تبیینی آن خواهد آمد.

۹-۳ آیا بیشتر مراجعه شما به کتابخانه برای مطالعه کتب درسی است یا غیر درسی؟

محتوای کتب مطالعاتی در کتابخانه	تعداد	درصد
مطالعه کتب درسی	۶۵	۳۲/۵
مطالعه کتب غیر درسی	۵۹	۲۹/۵
مطالعه کتب درسی و غیر درسی	۶۲	۳۱
بی جواب	۱۴	۷
جمع	۲۰۰	۱۰۰

آمار فوق بیشترین مراجعه به کتابخانه را برای مطالعه کتب درسی با ۳۲/۵ درصد جمع نشان می دهد.

۱۰-۳ معمولاً به چه موضوعاتی برای مطالعه علاقمند هستید؟

موضوعات مورد علاقه برای کتابخوانی	تعداد	درصد
کتب مذهبی	۷۷	۳۸/۵
کتب علوم انسانی	۱۵	۷/۵
کتب مذهبی و علوم انسانی	۴۷	۲۳/۵
کتب درسی	۳	۳
کتب درسی و مذهبی	۵	۲/۵
کتب درسی و علوم انسانی	۴	۲
کتب با موضوعات مختلف	۱۹	۹/۵
بی جواب	۲۷	۱۳/۵
جمع	۲۰۰	۱۰۰

آمار فوق نشان می دهد که بیشترین علاقه طلاب به موضوعات مختلف در بخش کتب مذهبی و مذهبی - علوم انسانی است. کتب مذهبی طبق استخراج جوابها شامل اخلاقیات، عقاید، فلسفه و... می باشد و کتب علوم انسانی شامل حقوق، اقتصاد، تاریخ، روانشناسی، جامعه شناسی می باشد. اگر این متغیر را با میزان تحصیلات مقایسه نمائیم، بهتر می توان ارتباط سطح تحصیلی با موضوع مورد علاقه هر سطح را، تشخیص داد که در این تحقیق با توجه به سطح معناداری به دست آمده ۰/۰۰۳ این دو متغیر وابسته هستند یعنی میزان تحصیلات در انتخاب موضوع مورد علاقه با هم مرتبط هستند و هر سطح تحصیلی در متغیر شانزدهم بیشترین فراوانی روی یک موضوع خاص را دارد و به عبارت دیگر میزان تحصیلات در انتخاب موضوع کتاب دخالت دارد.

۱۱-۳ آیا در مطالعات به طور مسلسل موضوعی را دنبال می کنید یا موضوعات متنوعی را مطالعه می کنید؟

چگونگی مطالعه	تعداد	درصد
مطالعه موضوعی به صورت مسلسل وار	۴۹	۲۴/۵
مطالعه متنوع	۹۴	۴۷
مطالعه به هر دو صورت	۲۴	۱۲
بی جواب	۳۳	۱۶/۵
جمع	۲۰۰	۱۰۰

با توجه به ارقام بدست آمده مطالعه متنوع با بدست آوردن ۴۷ درصد بالاترین درصد به دست آمده را به خود اختصاص داده است. که این نوع مطالعه از جهتی حائز اهمیت است. ولی مشکل عمده ای که این نوع مطالعه پیش می آورد این است که انسان در مطالعه با انبوهی از اطلاعات در علوم مختلف در سطح حرکت می کند و نسبت به مسائل به صورت سطحی اطلاع می یابد، ولی به طور ریشه ای از علوم اطلاعی به دست نمی آورد و از طرفی، این نوع اطلاع به صورت ماندگار باقی نخواهد ماند بلکه مقطعی است و در صورت عدم استمرار آن به فراموشی سپرده می شود. در این جا می توان این متغیر را با متغیر دوازدهم در ارتباط گذاشت که آیا انتخاب نوع مطالعه در چگونگی مطالعه تأثیر دارد یا خیر؟

برای پاسخ به این سؤال وقتی به سطح معناداری این دو متغیر -متغیر یازدهم و دوازدهم- نظر می افکنیم می بینیم سطح معناداری بدست آمده ۰/۰۶ است و این نتیجه بدست می آید که این دو متغیر مستقل هستند یعنی الزاماً مطالعه به صورت مسلسل وار یا یکبار خواندن یا دو بار خواندن و یا فیش برداری انجام نمی شود بلکه می تواند از طرق مختلف استفاده شود و یا همینطور در مطالعه متنوع. ولی آنچه در تجربه ثابت شده، استفاده از نوع مطالعه موضوعی مسلسل وار با روش فیش برداری است ولی مطالعات متنوع معمولاً با یکبار مطالعه انجام می شود.

۱۲-۳ در مطالعه کتاب چگونه عمل می کنید؟

روش مطالعه	تعداد	درصد
یکبار خواندن	۶۶	۳۳
بیش از یکبار	۴۵	۲۲/۵
فیش برداری	۸۲	۴۱
بی جواب	۷	۳/۵
جمع	۲۰۰	۱۰۰

آمار نشان می دهد که بیشترین نوع استفاده از چگونگی مطالعه، روش فیش برداری است که ۸۲ نفر یعنی ۴۱ درصد نمونه آماری

جزء این دسته هستند.

۱۳- اگر در موضوعی بخواهید مطالعه داشته باشید، چگونه گزینش می‌کنید؟

یکی از ضوابطی که در مطالعه به آن توصیه شده، دقت در انتخاب کتاب یا موضوع مورد نظر است، به این دلیل که ضیق وقت و محذورات دیگرگاهی مانع از مطالعه کتب متعدد می‌شود. لذا در این مواقع جهت جلوگیری از هدر رفتن وقت بایستی به صاحب‌نظران مراجعه نمود و کتاب مورد نظر را انتخاب کرد و از آنجا که یکی از معضلات اساسی در بین ما طلب‌عدم انتخاب صحیح و آشنا نبودن با کتب روز است و بعضاً با مراجعه به کتب قدیمی و یا کتبی که به تعبیری تاریخ انقضاء آن سپری شده، در انتخاب آن بطور صحیح عمل نمی‌کنیم. لذا با طرح این سؤال در صدد بر آمدیم ببینیم چنین واقعیتی وجود دارد یا خیر؟ اینک به نتایج آن نگاه کنید:

چگونگی انتخاب کتب مطالعاتی	تعداد	درصد
مراجعه به برگه‌دانه‌ها	۱۹	۹/۵
مشورت با صاحب‌نظران	۴۴	۲۲
انتخاب خودم	۱۱۴	۵۷
همه موارد	۱	۰/۵
مشورت و انتخاب خودم	۱۵	۷/۵
بی‌جواب	۷	۳/۵
جمع	۲۰۰	۱۰۰

آمار فوق بیانگر این مطلب است که گزینش کتاب بدون مراجعه به صاحب‌نظران با ۵۷ درصد بالاترین درصد را به خود اختصاص داده است. البته قضاوت اینکه این نوع گزینش مطلوب بوده یا خیر؟ لازمه بررسی و مطالعه دیگری در این جهت است که آیا این افراد خود صاحب‌نظر بوده‌اند و به دیگران مراجعه نکرده‌اند و یا غیر از این بوده است؟ اما در مطالعه تبیینی این متغیر با متغیر شانزدهم - میزان تحصیلات - طبق عملیات آماری انجام شده، سطح معناداری آن ۰/۰۶ است که این رقم بیشتر از سطح معناداری پذیرفته شده می‌باشد و بیانگر این مطلب است که بین نحوه انتخاب با میزان تحصیلات ارتباطی نمی‌باشد بر خلاف آنچه که فرض می‌شد که میزان تحصیلات با نحوه انتخاب مرتبط است.

۱۴- ۳ سهم خرید کتاب از درآمدتان چند درصد است؟

آمار نشان می‌دهد که بیشترین افراد گزینه بین صفر تا پنج درصد قرار دارند بعبارتی سهم خرید کتاب از سبد درآمد، رقمی کمتر از پنج درصد را به خود اختصاص می‌دهد که البته این رقم میل به صفر را نشان می‌دهد. (بنابر آنچه که در پرسشنامه طبق اظهارات پاسخگویان آمده است). و از طرفی وقتی این متغیر را با متغیر شانزدهم - میزان تحصیلات - مقایسه می‌کنیم سطح معناداری آن ۰/۰۱ است یعنی استقلال این دو متغیر از یکدیگر منتفی شده و میزان خرید کتاب با میزان تحصیلات ارتباط پیدا می‌کند و همچنین با توجه به همبستگی بدست آمده ۰/۲۵ می‌توان چنین نتیجه گرفت که با افزایش یک متغیر، متغیر دیگر کاهش می‌یابد به عنوان مثال با افزایش سطح تحصیلات، میزان خرید کتاب کاهش می‌یابد و با پایین بودن سطح تحصیلات میزان خرید کتاب افزایش می‌یابد. البته دلایل این امر پژوهش دیگری را می‌طلبد که برخی از فرضیات آن می‌تواند از این قرار باشد: به عنوان مثال فرد مبتدی با شروع

تحصیل حوزوی در کسب علوم بطور عمیق کوشش می‌کند و در این راه کتب مورد نیاز را تهیه می‌کند و از طرفی در سطوح عالی به توجه به اینکه تکمیل دروس سابق است و کتب آن قبلاً تهیه شده هزینه کمتری برای آن صرف می‌شود. و در نگاهی دیگر می‌توان چنین توجیه نمود که با افزایش سطح تحصیلی، هزینه‌های جانبی با هزینه تحصیلی به رقابت می‌نشینند و سهمی از آن را به خود اختصاص می‌دهد.

میزان سهم خرید کتاب از درآمد	تعداد	درصد
صفر تا پنج درصد	۹۵	۴۷/۵
پنج تا ده درصد	۴۷	۲۳/۵
ده تا بیست درصد	۲۸	۱۴
بیست تا سی درصد	۹	۴/۵
بیش از سی درصد	۱۱	۵/۵
بی جواب	۱۰	۵
جمع	۲۰۰	۱۰۰

نمونه پرسشنامه آماری مجله نگاه حوزه در ارتباط با کتاب و کتاب‌خوانی در حوزه علمیه مشهد:

باسمه تعالی

سرود گرمی
با سلام و آرزوی توفیق روز افزون
احتراماً به اطلاع می‌رساند: مجله نگاه حوزه بر آن است تا در ادامه فعالیت‌های اطلاع رسانی و شناسایی و شناساندن نیازهای نظام آموزشی حوزوی در موضوعات کتاب‌خوانی در حوزه علمیه مشهد را انجام دهد. این نگاه یکی از سیاست‌های مهمی که در حوزه‌های علمی نگاه حوزه است. نگاه حوزه در این زمینه به اطلاع رسانی و شناسایی نیازهای حوزوی در زمینه کتاب‌خوانی و نشریات حوزوی در زمینه اطلاع رسانی در این زمینه است. جهت پاسخگویی به نیازهای حوزوی در این زمینه و در اختیار نظرات عالی قرار گیرد. با استناد به آراء و نظرات محترم خوانندگان و نویسندگان این مجله به اطلاع می‌رساند که دفتر نام و آدرس شما را به پرسشنامه آماری پیوسته در پیوسته ارسال می‌کند.

با تشکر و سپاس فراوان
مجله نگاه حوزه

- ۱- در منزل چند نسخه کتاب (مثلاً ۵۰ هزار کتاب) زیر ۱۰ هزار کتاب ۱۰۰ هزار کتاب ۲۰۰ هزار کتاب بالای ۲۰۰ هزار کتاب
- ۲- آیا کتاب‌هایی موجود در منزل کتابخانه مطالعه شما را می‌کنند؟ بله خیر در صورتی که از مواقع بله
- ۳- در صورت عدم کتابخانه شخصی چگونه به کتاب‌خوانی می‌پردازید؟ آمانت از دوستان به میزان درصد آمانت از کتابخانه به میزان درصد آمانت از دوستان به میزان درصد آمانت از کتابخانه به میزان درصد آمانت از دوستان به میزان درصد
- ۴- آیا شما حاضر کتابخانه ای هستید؟ بله خیر
- ۵- به نظر شما کتابخانه حوزوی موجود حوزوی جامع کتاب‌های مورد نیاز حوزوی را دارد؟ بله خیر
- ۶- به نظر متوسط در هفته چند بار به کتابخانه مراجعه می‌کنید؟
- ۷- به نظر متوسط چند ساعت از روز را به امر مطالعه کتاب‌های غیر حوزوی اختصاص می‌دهید؟
- ۸- آیا بیشتر مراجعه شما به کتابخانه برای مطالعه کتب علمی است یا غیر علمی؟
- ۹- معمولاً به چه موضوعاتی برای مطالعه علاقه مند هستید؟ و از این موضوع چند کتاب مطالعه کرده‌اید؟
- ۱۰- در مطالعات بطور مسلسل موضوعی را دنبال می‌کنید یا موضوعات مختلف را مطالعه می‌کنید؟
- ۱۱- در مطالعه کتاب چگونه عمل می‌کنید؟ یکبار خواندن بیش از یکبار به روش دیگر
- ۱۲- اگر در موضوعی مطالعه داشته باشید چگونه گزارش می‌کنید؟ مراجعه به رساله‌ها رساله‌ها رساله‌ها
- ۱۳- مشورت با خطیبان طرف با استادان با مردم
- ۱۴- سهم خرید کتاب از درآمدتان چند درصد است؟ ۱۰-۲۰ درصد ۲۰-۳۰ درصد ۳۰-۴۰ درصد
- ۱۵- سالیانه میزان تحصیلات حوزوی، ادبیات سطح ۱ (از معالمان تا انصاف نامه) سطح ۲ (از رسائل تا پایان تکالیف) از کتابخانه تا سه سال درس خارج بیش از سه سال درس خارج